

گزارش پروژه پایانی درس مبانی و کاربردهای هوش مصنوعی

استاد: سرکار خانم دکتر طباطبایی

استادیار: جناب آقای زادضیابری

پدیدآورندگان: مهدی شیرازی، آریا باقرزاده فر

این گزارش به تحلیل و بررسی پروژه روبات کاوشگر مریخ اَستروبات (AstroBot) می پردازد، که با استفاده از دانش فنی و الگوریتمی کسب شده در طول ترم، کارکردهای مختلف این مریخنورد، مانند مسیریابی و تقسیم وظایف را با استفاده از زبان پایتون طراحی و پیاده سازی کردیم.

فایل پروژه حاوی ۳ بخش است:

- ۱. پوشه codes: این پوشه حاوی فایلهای مرتبط با هر ۳ قسمت پروژه، اعم از کد به زبان پایتون و فایلهای Jupyter Notebook است.
 - فایلهای docx و pdf: گزارش نحوه پیادهسازی پروژه
- ۳. فایل readme.md: ابزارهای بکاررفته و حداقل نرمافزار مورد نیاز این پروژه در این فایل ذکر شده است

در ادامه به بررسی پیادهسازی بخشهای مختلف پروژه میپردازیم.

بخش اول: مسيريابي

در این بخش از پروژه به بهینهسازی سیستم مسیریابی مریخنورد میپردازیم.

در این سناریو، روبات نیاز دارد که در یک نقشه ۵×۵ بهینه ترین مسیر را از نقطه (۰٫۰) به منبع آب در نقطه (۴٫۴) پیدا کند.

دادههای مسئله:

- ۱. یک شبکه ۵×۵ سلولی که محیط فرود کاوشگر را شبیهسازی می کند
- ۲. سلولهای با مقدار ۰ که نشانگر مناطق قابل عبور هستند (عبور از این سلولها مجاز است)
 - ۳. سلولهای با مقدار ۱ که نشانگر صخرهها اند (عبور از این سلولها ممنوع است)
 - ۴. حرکت در چهار جهت بالا، پایین، چپ و راست (حرکت مورب ممنوع است)
 - ۵. نقطه شروع: (۰,۰)
 - ۶. نقطه پایان: (۴,۴)

در این مسئله، با توجه به قابلیتهای الگوریتم BFS (Breadth-First Search) در پیدا کردن به سراغ این الگوریتم رفتیم. مراحل الگوریتم بهینه ترین مسیر در محیطهای کوچک و سادگی آن، به سراغ این الگوریتم رفتیم. مراحل الگوریتم پیاده سازی شده به شرح زیر است:

- ۱. شروع از نقطه اولیه (۰٫۰) و افزودن به صف
- ۲. بررسی همسایههای چهارگانه سلول جاری
 - ۳. افزودن سلولهای معتبر به صف
 - ۴. تکرار فرآیند تا رسیدن به نقطه هدف
 - ۵. ثبت مسیر نهایی

ساختارهای داده

ماتریس ۵×۵ برای ذخیره نقشه:

توابع:

تابع بررسی صحت نقشه (gridValidation):

```
این تابع به بررسی ابعاد ماتریس داده شده (به صورت list) می پردازد و اگر مرتبه ماتریس ۵ نبود یا مقادیر سلولهای آن غیر از صفر و یک بودند، نتیجه آن عدم صحت نقشه خواهد بود.

def gridValidation(grid) -> bool:

if len(grid) != 5 or any(len(row) != 5 for row in grid):

return False
```

for row in grid:

```
if cell not in {0, 1}:
                return False
    return True
                                                          تابع پيادهسازى الگوريتم BFS:
def BFS_Algorithm(grid) -> list or str:
    if not gridValidation(grid):
        return "Invalid input. Grid must be 5x5 with only 0s and 1s."
    if grid[0][0] == 1 or grid[4][4] == 1:
        return "No path found. Start or end position is blocked."
    directions = [(-1, 0), (1, 0), (0, -1), (0, 1)]
    queue = deque()
    queue.append((0, 0, [(0, 0)]))
    visited = set()
    visited.add((0, 0))
    while queue:
        row, col, path = queue.popleft()
        if row == 4 and col == 4:
            return path
        for dr, dc in directions:
            new_row, new_col = row + dr, col + dc
            if 0 <= new_row < 5 and 0 <= new_col < 5:
                if grid[new_row][new_col] == 0 and (new_row, new_col) not in visited:
```

for cell in row:

```
queue.append((new_row, new_col, path + [(new_row, new_col)]))
    return "No path exists to the destination."
                                                                       نتایج و تحلیل:
                                      حال عملكرد الگوريتم را در ۲ سناريو بررسي ميكنيم:
                                                                            مسير آسان:
                                                                                ورودى:
grid = [
        [0, 0, 0, 0, 0],
       [0, 1, 1, 1, 0],
        [0, 1, 0, 1, 0],
       [0, 1, 0, 1, 0],
       [0, 0, 0, 0, 0]
]
[(0,0), (0,1), (0,2), (0,3), (0,4), (1,4), (2,4), (3,4), (4,4)]
                                                                                ورودی:
grid = [
        [0, 0, 0, 0, 0],
        [0, 1, 1, 1, 0],
        [0, 1, 0, 1, 0],
        [0, 1, 0, 1, 0],
```

visited.add((new_row, new_col))

]

خروجی:

[(0,0), (1,0), (2,0), (2,1), (2,2), (1,2), (0,2), (0,3), (0,4), (1,4), (2,4), (3,4), (4,4)]

تحليل عملكرد:

حال عملكرد اين الگوريتم را بررسي ميكنيم:

عملكرد	معيار
کمتر از ۰.۰۱ ثانیه	زمان اجرا
کمتر از ۱ مگابایت	فضای اشغال شده
۲۵	بیشترین تعداد مراحل

الگوریتم توسعه داده شده نشان دهنده یک راه حل پایدار و کارآمد برای مسئله مسیریابی کاوشگرهای مریخی در محیطهای محدود است. الگوریتم BFS با وجود سادگی، عملکرد مناسبی در یافتن کوتاه ترین مسیر دارد.

بخش دوم: جانمایی پنلهای خورشیدی

در این بخش از پروژه، رویکرد مریخنورد در جانمایی پنلهای خورشیدی را بررسی میکنیم. برای حل این مسئله و پیادهسازی آن از الگوریتم ژنتیک بهره بردیم. این الگوریتم یک روش بهینهسازی تکاملی است که از اصول انتخاب طبیعی در نظریه داروین الهام گرفته شده است. هدف این الگوریتم یافتن بهترین راه حل برای یک مسئله است با شبیهسازی فرآیند تکامل در طبیعت که مراحل آن به صورت زیر می باشد:

- ۱. ایجاد جمعیت اولیه : تولید مجموعهای از افراد تصادفی که راه حلهای ممکن هستند. تابع تناسب
- محاسبه میزان تناسب (Fitness Evaluation): هر فرد بر اساس میزان مطلوبیت خود ارزیابی می شود
 - ۳. انتخاب والدین (Selection): افراد برتر برای تولید نسل جدید انتخاب میشوند.
 - ۴. ترکیب ژنتیکی (Crossover): دو والد ترکیب شده و فرزندان جدید ایجاد میشوند.
 - ۵. جهش (Mutation): تغییر تصادفی در برخی ژنها برای حفظ تنوع جمعیت.
 - ۶. تكرار فرآيند: مراحل بالا تكرار مىشوند تا به يك راهحل بهينه برسيم.

ساختار کد:

تابع create_initial_population: هدف این تابع، ایجاد جمعیت اولیه با لیستهای باینری (n_0 است، به گونهای که تعداد دقیق یکها برابر n_0 باشد.

```
def create_initial_population(pop_size, genome_length, n_ones):
    population = []
    for _ in range(pop_size):
        individual = [0] * genome_length
```

```
ones_indices = random.sample(range(genome_length), n_ones)
for idx in ones_indices:
    individual[idx] = 1
    population.append(individual)
return population
```

ابتدا لیستهایی شامل صفر ساخته میشوند. سپس تعداد دقیقی از یکها به صورت تصادفی تنظیم می شود. هر فرد نمایانگر یک ترکیب متفاوت از موقعیتهای نصب پنل خورشیدی است.

تابع calculate_fitness: هدف این تابع، محاسبه مجموع میزان تابش خورشیدی در موقعیتهای Fitness: موقعیتهای انتخاب شده است. مقدار Fitness هر فرد برابر مجموع میزان تابش در موقعیتهای انتخاب شده است. فقط موقعیتهایی که مقدار شان fitness باشد در محاسبه لحاظ می شوند.

```
def calculate_fitness(individual, exposures):
    return sum(bit * exposures[i] for i, bit in enumerate(individual))
```

تابع tournament_selection؛ هدف این تابع، انتخاب والدین با روش Tournament است. ۳ فرد تصادفی انتخاب شده و فردی که بالاترین Fitness را دارد برنده می شود. این روش باعث رقابت بین راه حل ها و انتخاب بهترین ها می شود.

```
def tournament_selection(population, exposures, k=3):
    contenders = random.sample(population, k)
    return max(contenders, key=lambda ind: calculate_fitness(ind, exposures))
```

تابع crossover: در این تابع با هدف تولید فرزندان جدید، ابتدا دو نقطه تصادفی انتخاب شده و بخش میانی والدین با یکدیگر تعویض میشود. سپس باید تعداد یکها تنظیم شوند تا دقیقاً برابر n_ones

```
def crossover(parent1, parent2):
    length = len(parent1)
    child1, child2 = copy.deepcopy(parent1), copy.deepcopy(parent2)
    p1, p2 = sorted(random.sample(range(1, length-1), 2))
    child1[p1:p2], child2[p1:p2] = parent2[p1:p2], parent1[p1:p2]
    repair(child1)
    repair(child2)
    return child1, child2

def repair(child, n_ones=5):
    while sum(child) > n_ones:
        i = random.choice([i for i, b in enumerate(child) if b == 1])
        child[i] = 0

while sum(child) < n_ones:
        i = random.choice([i for i, b in enumerate(child) if b == 0])
        child[i] = 1</pre>
```

تحليل الگوريتم:

- پیچیدگی زمانی برابر با O(generations × pop_size × genome_length) است؛ یعنی افزایش جمعیت باعث افزایش زمان پردازش میشود.
- پیچیدگی فضایی برابر با O(pop_size × genome_length) است؛ یعنی افزایش جمعیت باعث افزایش مصرف حافظه خواهد شد.

بهینهسازی:

برای بهبود عملکرد الگوریتم، می توان pop_size یا generations را کاهش داد، یا اینکه k را در numpy تابع tournament_selection هوشمندانه انتخاب کرد. همچنین، می توان از کتاب خانه برای بهینه سازی در پردازش آرایه ها بهره برد (آرایه های ساخته شده بوسیله این کتاب خانه، از لیست های معمولی در پردازش داده ها سریع ترند و مصرف حافظه را کاهش می دهند).

بخش سوم: دستهبندی و محول کردن وظایف

در این بخش از پروژه، به طراحی و پیادهسازی یک سیستم هوشمند زمانبندی وظایف برای مریخنورد میپردازیم. با توجه به محدودیتهای سختافزاری و عملیاتی در محیط مریخ، نیاز به یک سیستم برنامهریزی دقیق برای مدیریت بهینه منابع انرژی و زیرسیستمها احساس میشود.

در این بخش از پروژه، با چند دسته چالش مواجه هستیم:

- ۱. محدودیت شدید منابع انرژی
- ۲. چالشهای محاسباتی و الگوریتمی
 - ۳. چالشهای عملیاتی
 - ۴. چالشهای پیادهسازی

حال با توجه به شرایط مسئله، باید الگوریتمی طراحی کنیم که ضمن رعایت دقیق محدودیتهای انرژی و جلوگیری از تداخل عملکردی زیرسیستمها، α وظیفه اصلی را در α بازه زمانی به صورت بهینه تقسیم بندی و توزیع کرده و تضمین کند که تمام وظایف در بازههای مشخص انجام می شوند.

ساختارهای داده و ورودیها:

ساختار داده Dictionary برای ذخیره وظایف و اطلاعات مربوطه به صورت زوجهایی از keyها و value

```
subsystems: Dict[str, str] = {
   'T1': 'Navigation',
   'T2': 'Sampling',
   'T3': 'Communication',
   'T4': 'Navigation',
   'T5': 'Sampling'
```

```
}
power_needs: Dict[str, int] = {
  'T1': 5,
  'T2': 4,
  'T3': 6,
  'T4': 7,
 'T5': 3
}
                      ساختار داده Tuple برای ذخیره دادههای ثابت که نیازی به تغییر ندارند:
tasks: tuple = ('T1', 'T2', 'T3', 'T4', 'T5')
power_limits: tuple = (10, 6, 12, 8, 10)
                                                                                توابع:
تابع backtrack كه هسته اصلى الگوريتم است. اين تابع هدفش اين است كه هر وظيفه را به يكي
از بازههای زمانی ممکن به شیوه ای اختصاص دهد که محدودیتهای زیرسیستمها (subsystems)
و محدودیتهای انرژی مطابقت داشته باشد. اگر تخصیص معتبری پیدا کند، آن را برمی گرداند؛ در
                          غیر این صورت، به عقب برمی گردد تا ترکیب دیگری را امتحان کند.
def backtrack(assignment, tasks, subsystems, power_needs, power_limits):
    if len(assignment) == len(tasks):
        return assignment
    for task in tasks:
        if task not in assignment:
```

if isValidAssignment(assignment, task, time_slot, subsystems,

for time_slot in range(1, 6):

power_needs, power_limits):

```
assignment[task] = time_slot
                    result = backtrack(assignment.copy(), tasks, subsystems,
power_needs, power_limits)
                    if result is not None:
                        return result
            break
   return None
تابع isValidAssignment که وظیفه بررسی صحت شیوه محول شدن وظایف را بر عهده دارد:
def isValidAssignment(assignment, task, time_slot, subsystems, power_needs,
power_limits):
   if (time_slot in assignment.values()) or power_needs[task] >
power_limits[time_slot - 1]:
        return False
   current_subsystem = subsystems[task]
   for adj_time in [time_slot - 1, time_slot + 1]:
        if adj_time in assignment.values():
           for t, slot in assignment.items():
                if slot == adj time and subsystems[t] == current subsystem:
                    return False
   return True
```

تحليل عملكرد الگوريتم:

مكانيزم عملكرد الگوريتم پيادهسازى شده به شرح زير است:

- ١. انتخاب وظيفه: سيستم به صورت متوالي هر وظيفه را انتخاب مي كند
 - ۲. تخصیص زمانی: بررسی تمام بازههای ۱ تا ۵ برای هر وظیفه
 - ٣. بررسى محدوديتها: سه فيلتر اصلى اعمال مىشود
 - ۴. تکرار بازگشتی: فرآیند برای وظایف باقیمانده تکرار میشود
 - ۵. عقبگرد: اگر مسیری به جواب نرسد، به مرحله قبل برمی گردد

چالشهای محاسباتی و الگوریتمی:

در فرایند توسعه، با چالشهای زیر مواجه شدیم:

- ۱. انفجار ترکیبی (Combinatorial Explosion): با افزایش تعداد وظایف (n)، پیچیدگی محاسباتی به صورت فاکتوریل (O(n!)) رشد می کند. برای مثال، برای ۵ وظیفه ۱۲۰ حالت ممکن و برای ۱۰ وظیفه، ۳.۶ میلیون حالت ممکن وجود دارد.
- ۲. بهینه سازی مصرف حافظه: نیاز به ذخیره سازی تمام تخصیص های موقت در حین بازگشت
- ۳. چالشهای عملیاتی: از این دسته می توان به تداخل زیرسیستمها (برای مثال، سیستم ناوبری هنگام نمونه برداری دقت کمتری دارد) و نیاز به افزودن محدودیتهای غیرخطی (برای مثال، اگر T_4 فعال باشد، T_1 حداکثر T_4 واحد انرژی می تواند مصرف کند) اشاره کرد.

راهکارهای پیشنهادی:

- ۱. استفاده از هیوریستیکها: اولویتدهی به وظایف با انرژی کمتر در بازههای محدود
 - ۲. پیادهسازی نسخه موازی: تقسیم مسئله بین چند پردازنده
- ۳. بهرهگیری از یادگیری ماشین: پیشبینی مصرف انرژی واقعی بر اساس دادههای تاریخی

محدوديت ها:

در این قسمت، به برخی از محدودیتهای الگوریتم پیادهسازی شده اشاره شده است:

- ۱. برای n>8 غیر عملی می شود.
- $(O(n^2 \ n))$ ایپیدگی زمانی بسیار بالا ۲.
- (O(n)) بیچیدگی فضایی نسبتاً مناسب . *

ضمیمه کد بخش اول پروژه:

```
from collections import deque
def gridValidation(grid) -> bool:
    if len(grid) != 5 or any(len(row) != 5 for row in grid):
        return False
    for row in grid:
        for cell in row:
            if cell not in {0, 1}:
                return False
    return True
def BFS_Algorithm(grid) -> list or str:
    if not gridValidation(grid):
        return "Invalid input. Grid must be 5x5 with only 0s and 1s."
    if grid[0][0] == 1 or grid[4][4] == 1:
        return "No path found. Start or end position is blocked."
    directions: tuple = ((-1, 0), (1, 0), (0, -1), (0, 1))
    queue = deque()
    queue.append((0, 0, [(0, 0)]))
    visited = set()
```

```
visited.add((0, 0))
    while queue:
        row, col, path = queue.popleft()
        if row == 4 and col == 4:
            return path
        for dr, dc in directions:
            new_row, new_col = row + dr, col + dc
            if 0 <= new_row < 5 and 0 <= new_col < 5:</pre>
                if grid[new_row][new_col] == 0 and (new_row, new_col) not in visited:
                    visited.add((new_row, new_col))
                    queue.append((new_row, new_col, path + [(new_row, new_col)]))
    return "No path exists to the destination."
def main() -> None:
    grid: list[list[int]] = [
        [0, 0, 0, 1, 0],
        [1, 1, 0, 1, 0],
        [0, 0, 0, 1, 0],
        [0, 1, 1, 1, 0],
        [0, 0, 0, 0, 0]
    ]
    path = BFS_Algorithm(grid)
    print("Path found:", path)
```

```
if __name__ == "__main__":
    main()
                                                                    کد بخش دوم پروژه:
import random
import copy
def create_initial_population(pop_size, genome_length, n_ones):
    population = []
    for _ in range(pop_size):
        individual = [0] * genome_length
        ones_indices = random.sample(range(genome_length), n_ones)
        for idx in ones_indices:
            individual[idx] = 1
        population.append(individual)
    return population
def calculate_fitness(individual, exposures):
    return sum(bit * exposures[i] for i, bit in enumerate(individual))
def tournament_selection(population, exposures, k=3):
    contenders = random.sample(population, k)
    return max(contenders, key=lambda ind: calculate_fitness(ind, exposures))
def repair(child, n_ones=5):
```

```
while sum(child) > n ones:
        i = random.choice([i for i, b in enumerate(child) if b == 1])
        child[i] = 0
    while sum(child) < n_ones:</pre>
        i = random.choice([i for i, b in enumerate(child) if b == 0])
        child[i] = 1
def crossover(parent1, parent2):
    length = len(parent1)
    child1, child2 = copy.deepcopy(parent1), copy.deepcopy(parent2)
    p1, p2 = sorted(random.sample(range(1, length-1), 2))
    child1[p1:p2], child2[p1:p2] = parent2[p1:p2], parent1[p1:p2]
    repair(child1)
    repair(child2)
    return child1, child2
def mutate(individual, mutation_rate=0.1):
    if random.random() < mutation_rate:</pre>
        ones = [i for i, b in enumerate(individual) if b == 1]
        zeros = [i for i, b in enumerate(individual) if b == 0]
        if ones and zeros:
            i1 = random.choice(ones)
            i0 = random.choice(zeros)
            individual[i1], individual[i0] = 0, 1
```

return individual

```
def genetic_algorithm(exposures, pop_size=10, generations=20):
    population = create_initial_population(pop_size, len(exposures), 5)
    for gen in range(1, generations+1):
        new_pop = []
        elite = max(population, key=lambda ind: calculate_fitness(ind, exposures))
        new_pop.append(elite)
        while len(new pop) < pop size:
            p1 = tournament selection(population, exposures)
            p2 = tournament_selection(population, exposures)
            while p2 == p1:
                p2 = tournament selection(population, exposures)
            c1, c2 = crossover(p1, p2)
            new_pop.append(mutate(c1))
            if len(new_pop) < pop_size:</pre>
                new_pop.append(mutate(c2))
        population = new_pop
    best = max(population, key=lambda ind: calculate fitness(ind, exposures))
    return best, calculate_fitness(best, exposures)
def main():
    print("=== AstroBot Solar Panel Placement System ===")
    exposures = [8.5, 2.3, 9.1, 4.2, 7.8, 3.1, 6.7, 9.8, 1.5, 5.4]
    print("Exposure list:", exposures)
    best_sol, best_fit = genetic_algorithm(exposures)
    print("\n--- Best Solution ---")
```

```
print(f"Total exposure: {best_fit:.2f}")
if __name__ == "__main__":
    main()
                                                                   کد بخش سوم پروژه:
def isValidAssignment(assignment, task, time_slot, subsystems, power_needs,
power_limits):
    if time_slot in assignment.values():
        return False
    if power_needs[task] > power_limits[time_slot - 1]:
        return False
    current_subsystem = subsystems[task]
    for adj_time in [time_slot - 1, time_slot + 1]:
        if adj_time in assignment.values():
            for t, slot in assignment.items():
                if slot == adj_time and subsystems[t] == current_subsystem:
                    return False
    return True
def backtrack(assignment, tasks, subsystems, power_needs, power_limits):
    if len(assignment) == len(tasks):
        return assignment
    for task in tasks:
```

print("Binary genome:", best_sol)

```
for time_slot in range(1, 6):
                if isValidAssignment(assignment, task, time_slot, subsystems,
power_needs, power_limits):
                    assignment[task] = time_slot
                    result = backtrack(assignment.copy(), tasks, subsystems,
power_needs, power_limits)
                    if result is not None:
                        return result
            break
    return None
def main() -> None:
    tasks: tuple = ('T1', 'T2', 'T3', 'T4', 'T5')
    subsystems: Dict[str, str] = {
        'T1': 'Navigation',
        'T2': 'Sampling',
        'T3': 'Communication',
        'T4': 'Navigation',
        'T5': 'Sampling'
    }
    power_needs: Dict[str, int] = {
        'T1': 5,
        'T2': 4,
        'T3': 6,
        'T4': 7,
```

if task not in assignment:

```
'T5': 3
}

power_limits: tuple = (10, 6, 12, 8, 10)
assignment = backtrack({}, tasks, subsystems, power_needs, power_limits)

if assignment:
    print("Task assignment found:")
    for task, time_slot in assignment.items():
        print(f"{task}: Time slot {time_slot} (Subsystem: {subsystems[task]}, Power: {power_needs[task]})")
    else:
        print("No solution found")

if __name__ == "__main__":
    main()
```

https://github.com/omonimus1/geeks-for-geeks-solutions/blob/master/c++/bfs-graph.cpp

https://www.geeksforgeeks.org/breadth-first-search-or-bfs-for-a-graph/

https://www.geeksforgeeks.org/genetic-algorithms/

https://en.wikipedia.org/wiki/Backtracking

https://www.geeksforgeeks.org/backtracking-algorithms/

https://www.youtube.com/watch?v=DKCbsiDBN6c

ChatGPT (Code Analysis)

Grok (Coding Assistant)